

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



اقدام پژوهی در امور فرهنگی

پروفسور کتاب دکتر اقبال قاسمی پویا

## تعریف پژوهش

پژوهش و کنجکاوی از تمایلات طبیعی بشر است و روشهای تحقیق در حقیقت ابزارهای دستیابی به حقیقت هستند. پیشرفت های علمی بشر تا حدودی مرهون روشهای شناختن و دانستن است.

## مفهوم تحقیق

### تعریف تحقیق :

- رسیدگی، پژوهش، مطالعه حقیقت و واقعیت
- Research تجسس و جستجوی مجدد، بازرسی و کاوش دقیق
- شیوه فکر کردن برای پاسخ به چرایی و چگونگی (WHAT, WHY and HOW)
- بررسی هدفمند و سیستماتیک اطلاعات مشاهده شده برای یافتن پاسخ یا راه حل مناسب
- شیوه ای جهت توسعه و آزمایش نظریه های جدید

در علوم تربیتی ” تحقیق ” عبارتست از کاربرد روشهای علمی در مطالعه مسائل آموزشی \_ تربیتی تحقیق در علوم تربیتی عبارت است از مجموعه فعالیت های منظمی که محقق به منظور شناخت و تبیین پدیده های آموزشی و تربیتی انجام می دهد و هدف از آن کشف اصول کلی یا تفسیر رفتاری است که از آن برای تبیین ، کنترل و پیش بینی رویدادهای آموزشی استفاده می شود.

## تعریف تحقیق

تحقیق: تلاش کاوشگرانه ای که با آداب خاصی به طور نظام یافته با هدف کشف مجهولی در جهان خلقت و به منظور گسترش قلمرو معرفتی نوع بشر انجام شده و شناخت حاصل از آن مصادیق و ما به ازای خارجی داشته باشد

پژوهش یا تحقیق روندی رسمی تر، منظم تر و قوی تر از روش علمی است. پژوهش با ساختار منظم تری از کنکاش توأم است که معمولاً منجر به نوعی ثبت مراحل و گزارش نتایج می شود. در عین حال که می توان روح علمی را بدون پژوهش به کار گرفت ولی پژوهش علمی را نمی توان بدون روش و جوهره علمی انجام داد. بنابراین پژوهش مرحله تخصصی تری از روش شناسی علمی است.

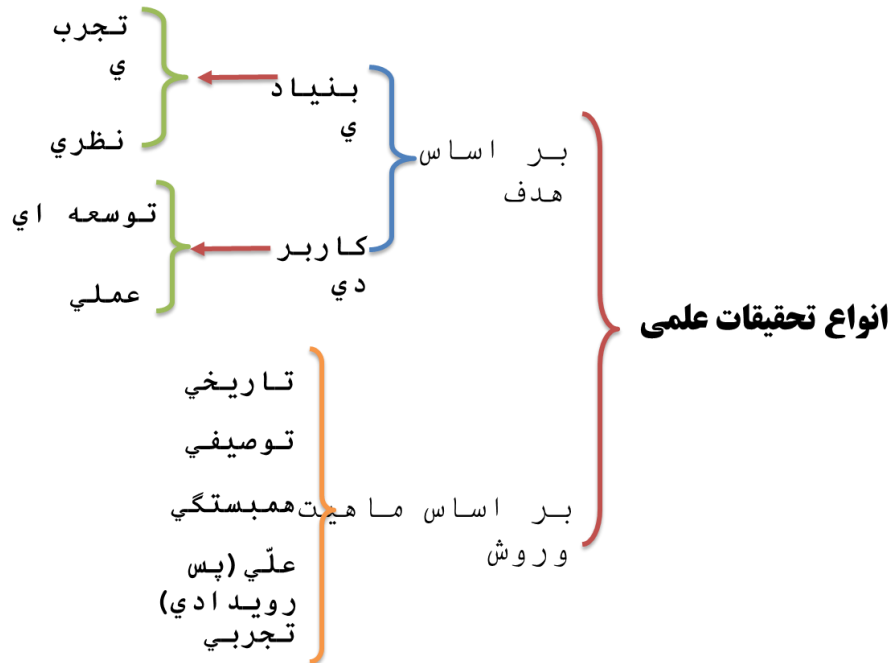
## چرا تحقیق مهم است؟

- ✓ کشف اطلاعات جدید
- ✓ توسعه مرزهای دانش
- ✓ تنوری سازی

- ✓ تایید و تست حقایق و نظریه های موجود
- ✓ تصمیم گیری
- ✓ پیدا کردن راه حل مناسب

ویژگی‌ها و قواعد تحقیق علمی:

- 1) توسعه‌ای بودن
- 2) قابلیت بررسی داشتن
- 3) نظم داشتن
- 4) تخصص طلبی
- 5) قابلیت تعمیم
- 6) دقت طلبی
- 7) واقعی بودن
- 8) قاعده تجاھل
- 9) صبر طلبی
- 10) جرات طلبی
- 11) نیاز به مدیریت واحد
- 12) رعایت اصل بیطرفی
- 13) اجتهادی بودن تحقیق



### تحقیقات بنیادی:

این نوع تحقیقات در جستجوی کشف حقایق و واقعیت‌ها و شناخت پدیده‌ها و اشیاء بوده، که مرزهای دانش بشری را توسعه می‌دهند و قوانین علمی را کشف می‌کنند. ویژگی‌های تحقیقات بنیادی:

1) وقتگیر بوده و برای کشف مجهول نیاز به زمان طولانی دارد.

2) هزینه‌بر است و احتیاج به منابع مالی زیاد دارد.

3) معمولاً به وسیله مراکز علمی و دانشگاهی انجام می‌شود.

### تحقیقات بنیادی تجربی:

داده‌ها و اطلاعات اولیه با استفاده از روشهای آزمایش، مشاهده، مصاحبه و غیره گردآوری شده و با استفاده از روشهای آماری و معیارهای پذیرفته شده مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. رویکرد استقرایی

### تحقیقات بنیادی نظری:

اطلاعات و مواد اولیه تحلیل به روش کتابخانه‌ای گردآوری می‌شود و سپس به روشهای مختلف استدلال مورد تجزیه و تحلیل عقلانی قرار گرفته نتیجه‌گیری می‌شود. رویکرد قیاسی تحقیقات کاربردی:

تحقیقاتی هستند که با استفاده از زمینه و بسترشناختی و معلوماتی که توسط تحقیقات بنیادی فراهم شده برای رفع نیازمندی‌های بشر مورد استفاده قرار می‌گیرند.

مشخصات تحقیقات کاربردی:

1) از نظر زمانی زودتر از تحقیقات بنیادی انجام می‌گیرند.

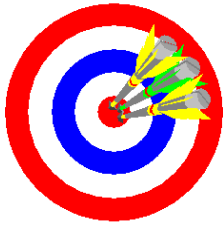
2) درآمدزا هستند و به همین دلیل طرفداران بیشتری دارند.

3) عمدتاً توسط سازمانهای دولتی و خصوصی و کارخانه‌ها انجام می‌پذیرند.

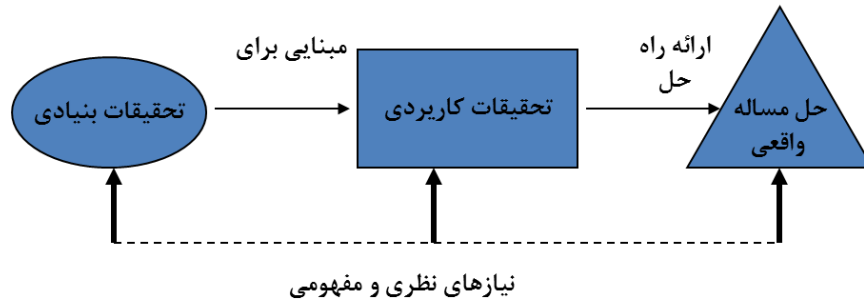
تحقیقات توسعه ای و عملی:

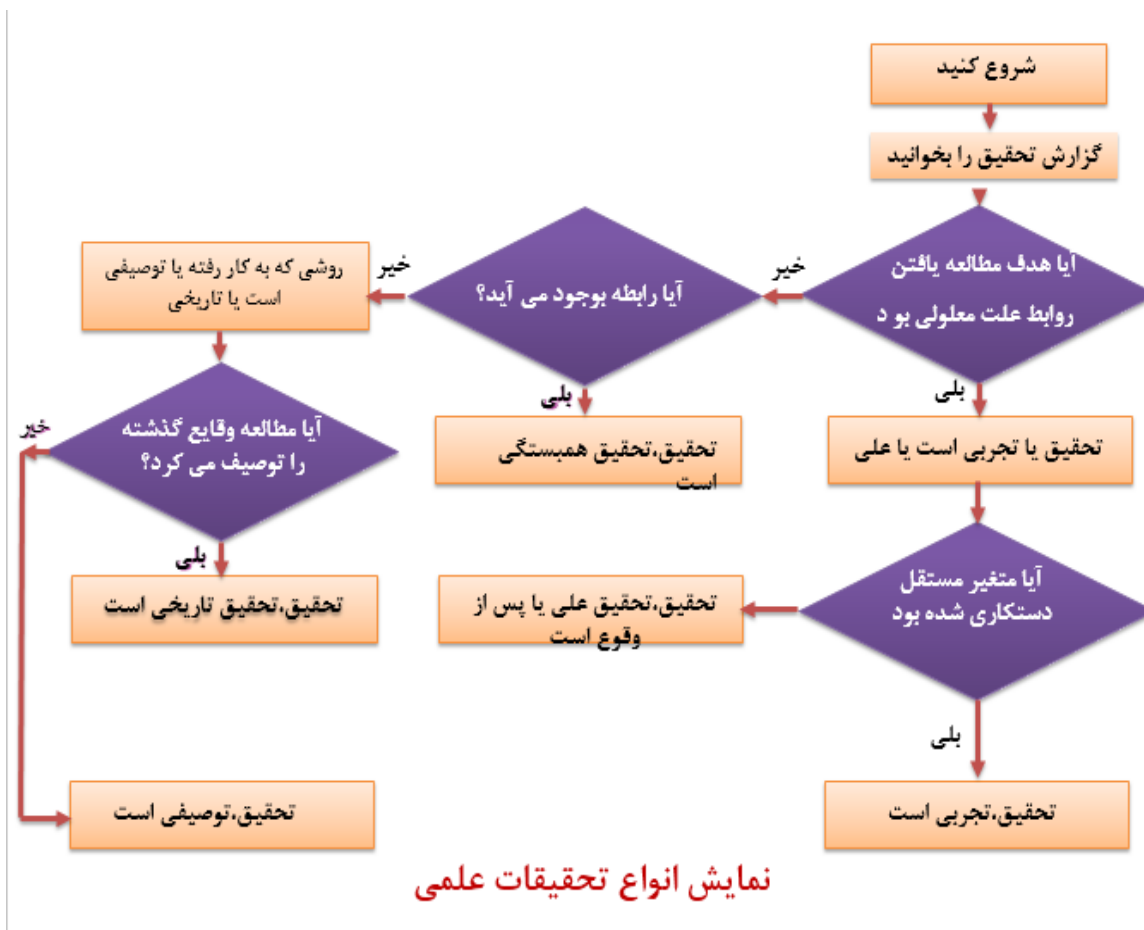
در توسعه ای بهینه سازی و توسعه سیستمها و یا به چالش کشیدن موجودیت و جایگزینی آنها مورد توجه است ولی هدف تحقیقات عملی مشکل گشایی و یا بحران زدایی از سیستم موجود و یا درمان سیستم مدنظر است تا سیستم به شرایط نرمال خود برگردد. این تحقیقات را باید تحقیقات حل مساله یا حل مشکل نامید، زیرا نتایج آن مستقیماً برای حل مساله به کار گرفته می‌شود.

انواع تحقیق از نظر هدف



➤ تحقیق بنیادی  
➤ تحقیق کاربردی





### جایگاه تحقیق در آموزش و پرورش

- 1- مرسوم نبودن طرح مساله در میان معلم‌ان
- 2- بی خبری و ناآگاهی دست اندرکاران نظام آموزشی به ویژه معلمین از روش های تحقیق
- 3- کمبود نهادهای تحقیقاتی
- 4- کمبود سرمایه گذاری
- 5- مدیریت نادرست علمی و تلف کردن استعدادها
- 6- نامعین بودن اولویت های تحقیق در کشور
- 7- فقدان نظام واحد و منسجم تحقیقاتی
- 8- محدود بودن منابع
- 9- عدم بکارگیری نتایج تحقیقات در بخش های تولیدی و اجرایی
- 10- محدود و پایین بودن سطح کیفی تحقیقات پژوهشگران
- 11- نارسایی های متعدد در سیستم های اطلاع رسانی علمی
- 12- عدم اعتقاد به تحقیق و نهادینه نمودن آن

محدودیت های داده های پژوهش دانشگاهی / قاسمی پویا ۱۳۸۲

داده های پژوهشهای تربیتی دانشگاهی اغلب کمی و مبتنی بر پرسشنامه است. این داده ها نه تنها در اکثر موارد قابل درک و تحلیل توسط معلمان نیست، بلکه برای پاسخگویی به مسائل مطرح شده در کلاس درس از کفایت لازم برخوردار نیستند.

- در کشور ما اساتید و پژوهشگران دانشگاهی بر استفاده از آمار و پژوهش های کمی چنان اهمیت و ارزش داده اند که پژوهش های کیفی و غیر آماری را یا پژوهش تلقی نمی کنند یا آن را از دانشجویان فوق لیسانس و دکتری قبول نمی کنند
- هدف از پژوهش در علوم فیزیکی ، توصیف روابط مربوط بین پدیده ها است. در پژوهش تربیتی نمی توان مثل پژوهش فیزیکی به توصیف صرف اکتفا کرد، علاوه بر توصیف باید بتوان در موضوع های تحقیق ، یعنی دانش آموزان، نیز تغییر به وجود آورد.

پس باید از روشی استفاده کرد که در عمل سبب تغییر در دانش آموزان و جریان آموزش و یادگیری شود. به دیگر سخن، هدف از پژوهش در تعلیم و تربیت فقط کسب دانش محض نیست بلکه کسب دانشی است که در عمل به کار آید و در بهسازی محیط آموزشی مفید افتد.

### لزوم آشنایی معلمان با اقدام پژوهی

طرفداران “اقدام پژوهی” از جمله پژوهش در عمل آموزشی بر این باور تأکید دارند که به دلایل گوناگون پژوهش باید از انحصار نخبگان درآید و به صورت پژوهش مشارکتی جزو وظایف همه دست اندرکاران به ویژه خود معلمان قرار گیرد.

### برخی از این دلایل به شرح ذیل می باشد:

- 1- یافته ها و نتایج پژوهش را در نهایت معلم به کار خواهد برد .
- 2- معلم بیش از دیگران در معرض پرسش قرار می گیرد.
- 3- معلم ضمن پژوهش، رشد کرده و بالنده می گردد ، چاره یاب می شود.
- 4- پژوهش رنگ و بوی محلی به خود می گیرد.
- 5- نتایج بدست آمده از پژوهشهای معلمان کاملاً جنبه ی کاربردی پیدا می کند.
- 6- اصلاح کاستی ها بوسیله معلم و در نتیجه سریعتر انجامی گیرد.

7- معلم اگر خود پژوهنده نباشد ممکن است نسبت به نتایج تحقیقات دیگران واکنش نشان دهد.

8- با درگیر شدن معلم در عمل پژوهش، موضوع جدایی میان نظریه تئوری و عمل از میان می رود.

9- معلمان مناسب ترین افراد در تشخیص مسائل و نیازهای دانش آموزان هستند.

## پژوهش در عمل

### مفهوم پژوهش در عمل:

پژوهش در عمل نوعی از تحقیق است که توسط خود افراد درگیر در یک مساله و برای حل یا کاهش آن انجام می گیرد. عمل محور اساسی در این نوع تحقیق است یعنی افراد یا شخص عمل خود را در حین کار و فعالیت مورد پژوهش قرار می دهند.

موضوع های تحقیق همه ملموس و عینی و مربوط به فعالیت های روزمره است. ایجاد تغییر در وضعیت موجود هدف عمده در این تحقیق است.

کورت لوین در سال ۱۹۹۴ مبادی اصطلاح «پژوهش در عمل» را ابداع کرد و فرایند اجرای آن را بر سه اصل بنیان نهاد:

برنامه ریزی، حقیقت یابی، اجرا

### به زبان ساده:

- نگاه کنید: اطلاعات مربوط را جمع آوری کنید. وضعیت موجود را شرح دهید.
- فکر کنید: کشف کنید چه چیز اتفاق می افتد. تفسیر کنید و چرایی و چگونگی آن را مطرح سازید.
- عمل کنید: برنامه ریزی کنید - اجرا کنید - ارزشیابی کنید.

### اقدام پژوهی چیست؟

راسل (۱۹۹۷) اقدام پژوهی را فرآیندی می داند که در آن وضعیت آموزشی دانش آموزان به منظور بهبود یادگیری آنها مورد بررسی قرار می گیرد.



ریزن (۲۰۰۴) نارضایتی از وضع موجود و تلاش برای بهبود آن را هدف اصلی اقدام پژوهی می‌داند .

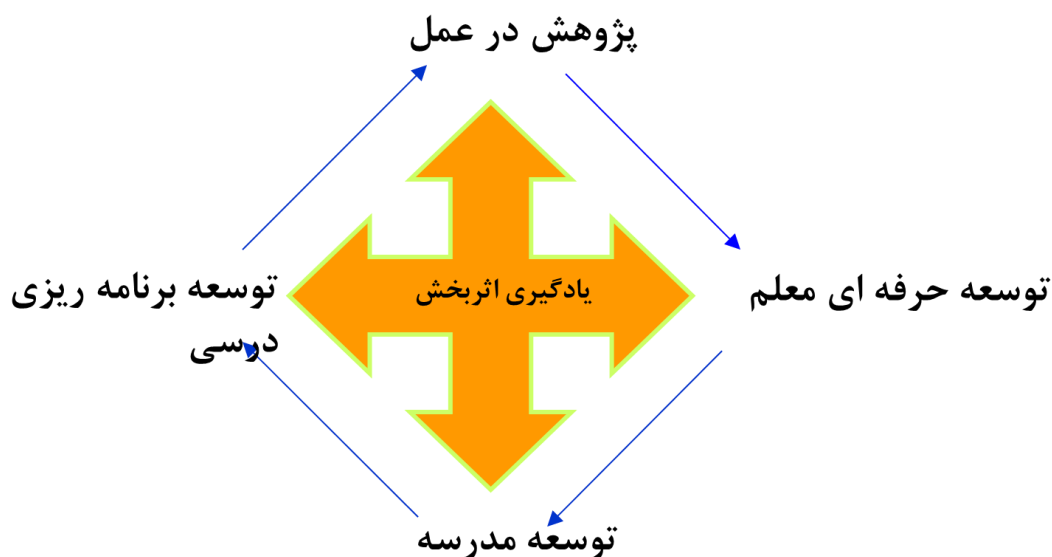
### نتیجه:

اقدام پژوهی در آموزش و پرورش، روش علمی حل مسائل و مشکلاتی است که کارورزان با آن در ارتباطند و هدف آن بهبود، رفع یا کاهش مشکلات است (مشارکت مهم است) اینجا و اکنون

### معلم پژوهنده کیست؟

معلم پژوهنده به معلم یا دست‌اندرکار آموزش و پرورش گفته می‌شود که به نحوی با مسائل آموزش و پرورش سروکار دارد و علاقه‌مند است برای بهسازی و اصلاح وضعیت نامطلوب به اقدام‌های علمی (اقدام پژوهی) دست بزند تا نتیجه آن منجر به تغییر و اصلاح وضعیت گردد.

❖ اقدام پژوهی همراه با سایر عناصر در خدمت یادگیری دانش آموزان قرار می‌گیرد .



### ویژگیهای پژوهش در عمل

( تفاوت های پژوهش در عمل باروش های تحقیق دانشگاهی):

1- پژوهش توسط دست اندرکاران

2- تاکید بر عمل

- 3- مشارکتی است
- 4- خودارزیاب است
- 5- مبتنی بر ارزشهاست
- 6- غیر رسمی است
- 7- روش تحقیق ساده
- 8- تعمیم پذیری یافته ها مد نظر نیست
- 9- پژوهش شخصی است

### اهمیت و ضرورت پژوهش در عمل :

1- مناسب ترین راه برای حل مساله است.

2- نوعی آموزش حین خدمت است

3- نوآوری و دانش افزایی

4- اصلاح وضع نامطلوب

5- دوری از نخبه گرایی

6- رشد و بالندگی عمومی

7- پاسخ گویی علمی

8- نزدیکی نظرو عمل

### آمادگی های لازم پیش از انجام پژوهش

- ✓ شرایط وملاحظات کار با دیگران
- ✓ توسعه مهارتهای فردی
- ✓ ملاحظات عملی
- ✓ روابط انسانی و مراعات اخلاق

### شرایط وملاحظات کار با دیگران:

نخست باید پذیرفت تغییر واصلاح گام به گام است. پژوهش درعمل با ضمیرمن آغاز می شودولی با دیگران وبرای دیگران صورت می گیرد. پس رابطه بادیگران اهمیت دارد.

## گروه‌های کاری و مرتبط با شما:

- ❖ مشارکت کنندگانی که با آنان کار میکنید (کارکنان محل خدمت، اولیای دانش آموزان، ...)
- ❖ دوستان نقاد(نقادی ویژگی این پژوهش است).
- ❖ استادان یا راهنمایان
- ❖ پژوهشگران همکار شما
- ❖ گروه ارزیاب

## توسعه مهارت های فردی

برای داشتن روابط خوب باید مهارت های زیر را دارا باشیم :

- مهارت گوش دادن
- مهارت در مدیریت
- مهارت در همکاری و مشارکت
- تقویت اراده و اعتماد به نفس
- توجه به گوناگونی اندیشه ها و رفتارها
- سبک بیان

## ملاحظات عملی :

- ❖ عدم دخالت در امور شخصی افراد
- ❖ شناسایی گروه های ذینفع
- ❖ شناسایی افراد متنفذ
- ❖ ایجاد تصویر روشن از موقعیتها

## روابط انسانی و مراعات اخلاق:

- ضرورت مذاکره بامسئولان
- رازداری (حفظ اسرار مربوط به اطلاعات و اشخاص)
- حفظ حق همکاری نکردن دیگران
- آگاه سازی دیگران

- حفظ حقوق مربوط به تعلقات فکری
- حفظ اعتماد

شرایط لازم برای انجام دادن پژوهش در عمل :

- پذیرفتن محدودیت ها و آشنایی با فنون اساسی پژوهش
- تشویق اندیشه های نو
- داشتن فرصت و نداشتن دل مشغولی
- اعتماد متقابل در افراد درگیر در پژوهش
- آگاهی مشارکت کننده از مبانی و اصول کارگروهی
- شوق اصلاح و تغییر
- وجود فضای آزاد منبسط کننده برای طرح پیشنهادها و تغییرات احتمالی

وجوه اشتراک پژوهش در عمل با تحقیق علمی

- ✓ نظام مند بودن
  - بیان مسئله
    - پرسش مشخص
  - اطلاعات مدون
    - انتقادی بودن
- ✓ کنترل نظام مند
- ✓ تولید دانش

**آیا اقدام پژوهی همان تحقیقات دانشگاهی است؟**

تفاوت ها:

- 1- نمونه گیری
- 2- روش های آماری
- 3- تعمیم داده ها
- 4- گردآوری اطلاعات



### مراحل نه گانه پژوهش در عمل:

- 1- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش
- 2- توصیف وضعیت موجود و تشخیص مساله
- 3- گردآوری اطلاعات (شواهد 1)
- 4- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها
- 5- انتخاب راه جدید موقتی
- 6- اجرای طرح جدید و نظارت بر آن
- 7- گردآوری اطلاعات (شواهد 2)
- 8- ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن
- 9- تجدید نظر و دادن گزارش نهایی یا اطلاع رسانی

### مرحله تشخیص

- 1- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش
- 2- توصیف وضعیت موجود و تشخیص مسئله
- 3- گردآوری اطلاعات شواهد 1
- 4- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده ها
- 5- انتخاب راه جدید موقتی

## مرحله تغییر

۶- اجرای طرح جدید و نظارت بر آن

## مرحله ارزیابی و عرضه

۷- گردآوری اطلاعات شواهد ۲

۸- ارزشیابی تأثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن

۹- تجدیدنظر و دادن گزارش

نهایی یا اطلاع رسانی

توضیح مراحل:

۱- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش:

در اقدام پژوهی، محقق معمولاً بطور ناگهانی با مساله برخورد می کند. مثلاً وقتی وارد کلاس شد، از نظر انضباط عمومی، دانش آموزان کلاس را متفاوت با کلاس های همسطح دیگر می بیند. پس از چند جلسه به این مشکل اطمینان پیدا می کند و چنین فردی با مساله ی "بی انضباطی" دانش آموزان یک کلاس برخورد کرده است. در پژوهش های رسمی، مساله به محقق ابلاغ می شود. مساله شناخته شده است. مثلاً، بررسی علل افت تحصیلی در درس ریاضی در فلان شهرستان یا استان یا کشور. مساله را سازمان یا اداره ی بخصوص، در قالب یک موضوع یا عنوان به محقق سفارش می کند تا مورد آن تحقیق کرده و یافته ها را ارائه دهد. مساله ای که یک اقدام پژوهی با آن برخورد می کند، مربوط به محیط کاری اوست. در آموزش و پرورش مسائلی مشابه آنچه در عناوین آمده ممکن است توجه اقدام پژوهی یا اقدام پژوهان را به خود جلب کند و آنها پس از برخورد با مساله به آن بپردازند.

## الف) برای معلمان و دبیران:

1- افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس (پایه... در درس ... با استفاده از

روش...

2- افزایش توان یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه... در درس ... با استفاده از روش...

- 3-افزایش توان یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه... در مبحث... با استفاده از روش...
- 4-کاهش اضطراب دانش آموزان یک کلاس در هنگام امتحان...
- 5-افزایش پیشرفت تحصیلی یک دانش آموز(پایه... در درس...)
- 6-افزایش پیشرفت تحصیلی یک دانش آموز(پایه... در مبحث... درس...)
- 7-رفع مشکلات درسی یک دانش آموز (پایه.....)
- 8-رفع مشکلات درسی دانش آموزان یک کلاس(پایه.....)
- 9-رفع مشکلات یادگیری(عاطفی)(یک دانش آموز)(پایه.....)
- 11افزایش میزان یادگیری دانش آموزان یک کلاس(پایه...در درس...)
- 11-افزایش رغبت دانش آموزان یک کلاس(پایه... نسبت به...)
- 12-حل مشکل پرخاشگری(رفتاری)(یک دانش آموز)(پایه... با استفاده از...)
- 13-کاهش گرایش دانش آموزان یک کلاس (پایه... نسبت به ترک تحصیل)
- 14-افزایش ایمان و اعتقادات دینی دانش آموزان کلاس(پایه... با استفاده از...)
- 15-افزایش توان مقابله دانش آموزان یک کلاس (پایه... با تهاجم فرهنگی...)
- ۱۶- افزایش مشارکت اولیای دانش آموزان یک کلاس(پایه...در همکاری درس با معلم با استفاده از...

**ب) برای مدیران، معاونان و سایر اعضای ستادی مدارس: انجام بسیاری از موارد فوق به شرط افزایش محدوده ی عمل از کلاس به مدرسه، ممکن است.**

مثل: افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک مدرسه (دوره... در درس ... با استفاده از روش...

همچنین ممکن است در مورد عناوینی که به یک دانش آموز مربوط می شود کار کنند. مانند: افزایش پیشرفت تحصیلی یک دانش آموز(پایه... در درس.

**بعضی عناوین عمومی که فقط به حیطه ی کاری اعضای ستادی مدارس مربوط می شوند عبارتند از:**

افزایش استفاده بهینه دانش آموزان یک مدرسه (دوره... از زنگ تفریح با استفاده از...  
هدایت دانش آموزان به حل مشکلات درسی با استفاده از سلسله مراتب آموزشی در یک  
مدرسه (دوره)...

افزایش حس مشارکت دانش آموزان یک مدرسه (دوره... در اداره امور مدرسه با استفاده از روش

...

افزایش علاقمندی دانش آموزان یک مدرسه (دوره... به عضویت در تشکل های دانش آموزی.

کاهش تاخیر ورود دانش آموزان (یا همکاری) در یک مدرسه (دوره... با استفاده از روش...

### و ویژگی های یک عنوان اقدام پژوهی

1- یک عنوان یا موضوع اقدامی پژوهی، باید متضمن مساله اصلی پژوهش باشد.

برای یک کار اقدام پژوهی عنوان زیر انتخاب شده است:

"بهبود روش تدریس درس علوم تجربی اول راهنمایی"

مساله محقق، ضعف یادگیری دانش آموزان یک کلاس در درس علوم بود و او با اعمال یک

شیوه ی تدریس جدید و ابتکاری، توانسته بود یادگیری دانش آموزان را افزایش دهد.

بنابراین عنوانی که متضمن مساله محقق است "افزایش توان یادگیری دانش آموزان در درس

علوم" است، نه شیوه ای که برای حل این مساله به کار برده است.

"مشارکت دانش آموزان در فراگیری درس ریاضیات" نیز عنوانی است که متضمن مساله

اصلی محقق نیست.

محقق در صدد بود، توان یادگیری دانش آموزان را افزایش دهد. هدف او افزایش مشارکت

دانش آموزان نبوده است، به عبارت دیگر مساله ی محقق، ضعف دانش آموزان در مشارکت

برای فراگیری درس نبوده بلکه ضعف دانش آموزان در درس ریاضی مساله ی او بوده و

مشارکت، روشی بود که محقق برای رسیدن به هدف و حل مساله، از آن استفاده کرده است.

۲- عنوان اقدام پژوهی باید روشن و رسا باشد.

محقق برای کار خود عنوان "در شاهره تحول" را انتخاب کرده بود.

مساله او ضعف دانش آموزان یک کلاس در درس ریاضی (پایه سوم ابتدایی) بود که با تلاش

های فراوان توانسته بود توانمندی آنها را به حدی افزایش دهد که در شهرستان خود ورد

زبان گردد.

عنوان مناسبی که شایسته ی این کار علمی است می تواند چنین باشد:



"تقویت توان یادگیری دانش آموزان یک کلاس (پایه سوم ابتدایی) در درس ریاضی با استفاده از روش های تشویق."

همان گونه که ملاحظه می فرمایید در عنوان محقق، نه منظور از شاهراه مشخص است و نه بستر تحول. (تحول در چه؟)  
همچنین عناوین زیر:

"خود انگار داری در پست آموزی"

"بررسی شخصیت دانش آموزان یک کلاس"

3-عنوان باید محدود به محل کار محقق اقدام پژوه باشد.

عنوان های زیر محدود به محل کار محقق نیستند:

-افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان.

-کاهش اضطراب دانش آموزان.

-ایجاد همدلی در بین کارکنان اداری و آموزشی مدارس با استفاده از روش...

در عنوان اول، به نظر می رسد که محقق توانسته است راه های افزایش پیشرفت تحصیلی در بین همه ی دانش آموزان جهان را کشف کند. در حالی که اگر او معلم است، تحقیق خود را در یک کلاس و اگر مدیر است در یک مدرسه انجام داده است. با فرض معلم بودن، عنوان زیر، اصلاح شده ی عنوان قبلی است:

"افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس (پایه پنجم ابتدایی) (یا "افزایش

پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کلاس پنجم ابتدایی دبستان شهید فهمیده شهرستان"...

همچنین اصلاح شده ی دو عنوان بعدی عبارتند از:

"کاهش اضطراب دانش آموزان یک کلاس (پایه اول ابتدایی) (در هنگام برگزاری امتحان" یا

"کاهش اضطراب دانش آموزان کلاس اول ابتدایی دبستان کوثر شهرستان... در هنگام

برگزاری امتحان"...

"ایجاد همدلی در بین کارکنان اداری و آموزشی یک مدرسه ی راهنمایی با استفاده از

روش"...

یا "ایجاد همدلی در بین کارکنان اداری و آموزشی مدرسه راهنمایی الزهرا با استفاده از

روش"...

4-عنوان باید تغییر وضع موجود را در جهت بهبودی و ارتقاء نشان بدهد.

همان گونه که در تعریف اقدام پژوهی آمده بود، از مهم ترین اهداف طرح های اقدام پژوهی، تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب است. اما عنوان های زیر این تغییر را نشان نمی دهند: روش یادگیری جدول ضرب به صورت گروهی در یک کلاس.

تشویق و ترغیب دانش آموزان یک مدرسه برای شرکت در نماز جماعت -ناسازگاری یک دانش آموز

با تغییر عناوین بالا به عناوین زیر، هدف مهمی را که در اقدام پژوهی انتظار می رود، از عناوین می توان استنباط کرد:

-افزایش یادگیری جدول ضرب توسط دانش آموزان یک کلاس (پایه دوم ابتدایی) با استفاده از روش های آموزش گروهی.

-افزایش علاقمندی و رغبت دانش آموزان دبیرستان ملاصدرا، به شرکت در نمازهای جماعت. -رفع ناسازگاری یک دانش آموز.

واژه هایی همچون؛ تقویت، افزایش، کاهش، تغییر، اصلاح، ایجاد، حل، رفع، تبدیل، بهبود و... دلالت بر تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب را دارند و بهتر است عناوین اقدام پژوهی با اینگونه کلمات و اصطلاحات آغاز شود.

### **5-عنوان باید با مساله همپوشی داشته باشد.**

به عنوان زیر توجه کنید:

«حل مشکل رفتاری دانش آموزان»

این عنوان برای مساله ای انتخاب شده است که در آن محقق برای حل مشکل رفتاری یک دانش آموز تلاش نموده است. همان گونه که ملاحظه می کنید این عنوان بسیار گسترده تر و فراتر از مساله ای است که محقق دنبال کرده است. عبارت دیگر عنوان با مساله همپوشی ندارد. عنوان مناسب برای این کار فوق عبارت است از:

«حل مشکل رفتاری یک دانش آموز (پایه سوم ابتدایی)»

عنوان زیر هم با مساله همپوشی ندارد.

«افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان»

محقق برای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس کوشیده است.

بنابراین عنوان مناسب مساله فوق چنین است:

«افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یک کلاس (پایه چهارم ابتدایی)»

## 2- مقدمه تحقیق

مقدمه شامل توضیحات کلی در مورد مساله، نحوه ی تشخیص مساله ، انگیزه محقق از تحقیق و اهداف تحقیق خواهد بود.

الف) توضیح کلی در مورد مساله:

توضیح کلی عبارت است از بیان روشن مفاهیم کلی مساله و شرح ابعاد و ارتباط آن با کارمحقق.

### اهداف توضیح کلی

محقق بنا به اهداف زیر، لازم است در ابتدای گزارش، به توضیح کلی در مورد مساله بپردازد.

1- برای رفع ابهامات از اصطلاحات و مفاهیمی که در عنوان تحقیق آمده است.

افزایش رغبت دانش آموزان نسبت به آموزش درس تاریخ ادبیات در یک کلاس با استفاده از روش نمایشی «در عنوان مخاطب، ممکن است به مفاهیم رغبت، تاریخ ادبیات و روش نمایشی، احاطه و آشنایی نداشته باشد.

محقق با توضیح کلی در مورد آنها و ارتباطشان با یکدیگر، زمینه ی درک متقابل را ما بین خود و مخاطب فراهم می کند.

2- برای ایجاد ارتباط فکری و کلامی با مخاطب ( خواننده یا شنونده ی گزارش )

در مقالات و کتب تالیفی، معمولاً این نقش را به طور کلی، مقدمه ایفا می کند. اما در اقدام

پژوهی ، محقق در توضیح کلی، این ارتباط را ایجاد می کند.

3- اعلام احاطه ی کافی نسبت به موضوع مورد تحقیق.

در توضیح کلی، محقق نشان می دهد که نسبت به موضوعی که اقدام و پیگیری می کند، احاطه کامل علمی و اطلاعاتی دارد. تا محقق زمینه کافی در امری نداشته باشد ، شایسته نیست بصورت تخصصی به آن بپردازد . اقدام پژوهی درست است که یک تحقیق تخصصی نیست، اما موضوعی که اقدام پژوهی به آن پرداخته است، در حیطه کاری اوست و به آن احاطه کامل دارد. لذا انتظار می رود که بهتر و بیشتر از دیگران، در زمینه آن قلم فرسایی کند و نظر بدهد.

## 4- ابزار چگونگی ارتباط محقق با مساله.

در تحقیقات رسمی چون مساله متعلق به خود محقق نیست بلکه به او سفارش یا اعلام شده است نیازی به بیان ارتباط او با مساله نیست. اما اقدام پژوه مساله را در محیط کاری خود برداشت می کند و مساله و همه ی فرایند تحقیق ، بخشی از کار خود او محسوب می شود. بنابراین بیان ارتباط مساله با کار محقق ، می تواند گزارش تحقیقی را روشن تر و گویاتر نشان دهد.

توضیح کلی، ابتدا در خصوص خود مساله و پیرامون آن داده می شود و سپس محقق ارتباط خود را با مساله بیان می کند

**ب) چگونگی تشخیص مساله:**

مساله چیزی است که شما بعنوان یک گروه کاری ، درصدد رفع یا حل آن بر می آید مانند ضعف درسی ، مشکل رفتاری، کمبود انگیزه و ... اقدام پژوه کسی است که به دلیل دقت زیاد، فکر علمی و تجربه کاری که دارد، زودتر از دیگران متوجه مشکلات ، نواقص و گره های کاری می شود و در صدد رفع آنها بر می آید.

از آنجا که مساله هسته اصلی کار اقدام پژوهی است و همه فعالیت های اقدام پژوه حول محور مساله می چرخد لازم است محقق چگونگی تشخیص مساله را در گزارش علمی خود شرح دهد تشخیص یا برخورد با مساله عبارتست از اینکه محقق یا محققان متوجه وجود مشکلی بشوند که آنها را در کار خود از رسیدن به وضع مطلوب باز می دارد.

بسیاری از کسان هستند که توجهی به وقایع اطراف خود ندارند و ممکن است با یک گروه کاری ده ها بار برخورد کرده باشند، اما توجهشان جلب نشود.

دانش آموزی در کلاس چهارم ابتدایی هنگام نوشتن ، مداد را از قسمت بالای آن می گرفت و دست خود را با کاغذ فاصله می داد . این حالت را چندین معلم و غیر معلم دیده بودند و فکر نکرده بودند که این امر ممکن است ریشه روانی داشته باشد. ای بسا به او فشار می آورند که چنین نکند؛ اما معلمی اقدام پژوه، با دقت نظر، به کشف علت و رفع این عمل پرداخت و این دانش آموز را از رنجی که سالها دامنگیرش بود نجات داد.

دبیری ممکن است ده ها بار ضعف دانش آموزان را در مبحث خاصی از درس خود دیده باشد؛ اما توجهش به عنوان یک مساله که قابل حل یا پیگیری است به آن جلب نشود. مشکل، نقص، ضعف یا گره کاری، تا توجه محقق را جلب نکند مساله محسوس نمی شود.

### انواع مساله از نظر چگونگی برخورد:

- الف) مساله ای که محقق ناگهان با آن برخورد می کند و به فکر چاره می افتد.
- ب) مساله ای که مدتها بود محقق با آن برخورد داشت اما ناگهان به فکر چاره می افتد و اقدام به حل آن می کند.
- ج) مساله ای که پیش زمینه ی آن را دیگران به محقق گزارش می کنند.
- د) مساله ای که پیش زمینه ی آن را محقق خود به دست می آورد.

### انواع مساله از نظر زمینه ی انسانی

- الف) فردی: مانند مشکل رفتاری یا درسی یک دانش آموز، یا مشکل رفتاری یا شغلی یک مدیر یا معلم یا مسئول اداری... همچنین مساله ای که مربوط به چند نفر می باشد نیز فردی است. از قبیل مشکل رفتاری یا درسی ۵ نفر از یک کلاس یا مدرسه.
- ب) جمعی: مانند مشکل درسی یک کلاس یا مدرسه. بی انضباطی یک مدرسه، تاخیر ورود همکاران یا دانش آموزان و امثال آن.

### انواع مساله از نظر سطح کیفی

- الف) مساله ای که در آن، وضعیت موجود، از نظر سطح کیفی، از موارد همسان خود ضعیف تر است. مانند یک کلاس راهنمایی اول که در درس ریاضی از سایر کلاسهای راهنمایی اول ضعیف تر است. این نوع مساله را می توان مساله اصلاحی نامید.
- ب) مساله ای که در آن، وضعیت موجود، از نظر کیفی، با موارد همسان خود مشابهت دارد اما محقق، در ذهن خود الگوی برتری دارد که برای رساندن وضعیت موجود با الگوی برتر خود که همانا وضعیت مطلوب است تلاش می کند. این نوع مساله را می توان مساله فراجو نامید.

**ج) انگیزه محقق از تحقیق:**

آنچه موجب تحریک محقق به اقدام عملی برای رفع مشکل یا ارتقای وضعیت موجود می شود، حالات روحی و روانی ویژه ای است که موجب انگیزش او می گردد. از جمله این حالات، احساس تعهد شغلی، تعهد الهی، وطن دوستی، تعصب، وجدان، رقت و تاثیر قلبی و امثال آن است.

انگیزه، از درون انسان را به حرکت و تلاش وادار می دارد اما خود انگیزه به موجب ما به ازای بیرونی تحریک می شود. هر انگیزه ای ما به ازای بیرونی دارد. وطن ما به ازای وطن دوستی، ارتباط فامیل، ما به ازای تعصب فامیلی، حقوق انسانها و موجودات، ما به ازای وجدان ... می باشد.

محقق، حالات روحی دانش آموز یا همکاری را می بیند و به دلیل ترحم، قلبش متاثر می شود. این تاثیر و ترحم انگیزه ی اوست برای اقدام به رفع مشکل دانش آموز یا همکار.

معلمی دانش آموزان کلاس خود را ضعیف تشخیص می دهد. بعنوان یک معلم، خود را متعهد احساس می کند و در مقابل وجدان خود، یا در مقابل خداوند و یا حتی در مقابل مسئولان بالاتر از خود، یا اولیای دانش آموزان، خود را مسئول و متعهد احساس می کند. در اینجا تعهد شغلی انگیزه معلم برای رفع مشکل، یا ارتقای وضع موجود خواهد بود.

اعتبار تحقیق با توجه به انگیزه ای که محقق دنبال می کند، قابل درجه بندی است. اگر دو تحقیق، از همه ی جهات شرایط همگون و مساوی داشته باشند، تحقیقی که از انگیزه بالاتری برخوردار است، اعتبار بالاتری دارد.

تعیین درجه اهمیت انگیزه بستگی دارد به شاخص هایی که برای این منظور به کار می بریم. به عنوان مثال، افراد مذهبی، احساس تعهد در مقابل خداوند را، بالاترین انگیزه می دانند. به نمونه ای از مواردی که در طرح اقدام پژوهی، محققان به انگیزه ی خود اشاره کرده اند توجه کنید:

**نمونه اقدام پژوهی:**

مساله: مشکل پرخاشگری یک دانش آموز

عنوان: حل مشکل پرخاشگری یک دانش آموز (سوم راهنمایی)

## انگیزه محقق از تحقیق

بنده در راستای رسالت حرفه ای خودم و اینکه مربی پرورشی هستم و پیگیری مسائل و ... مشکلات اخلاقی و تربیتی دانش آموزان جزء وظایف مسلم اینجانب می باشد و از طرف دیگر دانشجوی رشته علوم تربیتی بودم ... می خواستم توان و تخصصم را در حل یک مشکل رفتاری بسنجم و مهم تر از همه این که احساس می کردم پیگیری و تلاش معنی دار در راستای حل مشکل یک دانش آموز موجب آرامش خاطر من را فراهم می سازد و به من احساس حیات و زندگی می دهد

در متن فوق محقق چند انگیزه را ذکر کرده: رسالت حرفه ای، احساس وظیفه، سنجش توان حرفه ای، کسب آرامش خاطر و احساس حیات و زندگی .

### (د) اهداف اقدام پژوهی از تحقیق:

از نظر توالی و ترتیب طولی سه نوع هدف وجود دارد:

اهداف اولیه یا آغازین ، اهداف واسطه ای یا میانی ، اهداف نهایی

محقق که با عنوان « افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان یک کلاس برای ادامه تحصیل » کار می کند، اهداف اولیه یا آغازین و واسطه ای یا میانی و نهایی او می تواند به شرح زیر باشد:

1- اهداف اولیه: افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان کلاس و رفع اضطراب عدم اشتغال پس از فارغ التحصیلی.

2- اهداف واسطه ای : موفقیت در امتحانات و نشاط و سرزندگی برای ادامه تحصیل.

3- اهداف نهایی: نجات و سعادت مندی کشور و افزایش حس استقلال طلبی از بیگانگان در بین نسل جدید.

**اگر محقق اهداف خود را به ترتیب در گزارش خود بنویسد به شرح زیر خواهد بود:**

هدف من از این تلاش و تحقیق آن بود که حس اعتماد به نفس دانش آموزان این کلاس را افزایش دهم تا با نشاط و سرزندگی ادامه تحصیل بدهند. با چنین تلاش هایی، نسل جدید ، با اتکا به توانمندی های خود ، در مقابل بیگانگان و استعمارگران، از حس استقلال طلبی بالایی برخوردار خواهد بود و با اتکا به خود ، در نجات و سعادت مندی جامعه ی اسلامی ما نقش مهمی ایفا خواهد کرد.

اهداف آغازین، به محض پایان یافتن اقدام پژوهی تحقق پیدا می کنند.

اهداف میانی، از آثار اقدام پژوهی است که پس از پایان یافتن آن ادامه پیدا می کند.

اهداف نهایی، به آینده ای دور ، مربوط است.

### نمونه اقدام پژوهی

مساله: ضعف یادگیری ۴ دانش آموز ابتدایی.

عنوان: بهبود کیفیت یادگیری ۴ دانش آموز چهارم ابتدایی.

### اهداف محقق از تحقیق

برای این معضل تلاش کنم) هدف نخستین (... تا اینکه ذره ای در دریای جوشان تلاش ... بشریت، در

امر یادگیری سهمی داشته باشم) هدف نهایی (... تا دانش آموزان ضعیف در یادگیری، بتوانند مثل

دانش آموزان دیگر باشند.) هدف نخستین (... کمک به دیگران جهت رشد و شکوفایی، باعث

خشنودی خداوند و خلق او می شود) هدف نهایی)

### 3- بیان مساله و شواهد

#### بیان مساله:

بیان مساله عبارت است از شرح و توصیف ابعاد و زوایای مختلف مساله ای که محقق با آن برخورد

نموده است و شامل توصیف وضع موجود و بیان اهمیت و ضرورت رفع آن می باشد.

سه مرحله از مراحل اقدام پژوهی، از چنان اهمیتی برخوردارند که با رعایت آنها می توان گفت اقدام

پژوهی اجرا شده است. اگر محقق به هر یک از آنها نپردازد اقدام پژوهی محقق نشده است و اگر به

آنها ناقص بپردازد ، اعتبار تحقیق در هاله ی ابهام خواهد بود. این سه مرحله عبارتند از توصیف وضع

موجود، اجرای راه حل و نتیجه یا توصیف وضع مطلوب.

#### توصیف وضع موجود:

توصیف وضع موجود بخش اصلی بیان مساله است و اهمیت بیان مساله از همین جا قابل درک است.



بخش اول و مهم بیان مساله که توصیف وضع موجود است، به تبیین و توصیف و شرح کامل وضع موجود که از نظر محقق وضع نامطلوبی است می پردازد. در این قسمت همه ی ابعاد، زاویا، کمبودها، ضعف ها، کاستی ها، نقص ها، به ویژه مواردیکه بناست تغییر یابد، مورد بررسی و بحث قرار داده می شود.

اقدام پژوه کسی است که برای تغییر وضعیت موجود، وضعیتی که بیان مساله کاملاً شرح داده شده است، در جهت بهبودی تلاش می کند. این وضعیت ممکن است در مقایسه با شرایط هم سطح و مشابه کار اقدام پژوه ، وضع نامطلوبی باشد؛ مانند ناسازگاری یا گوشه گیری یک دانش آموز یا وضعیت درسی دانش آموزان یک کلاس در مقایسه با سایر کلاسها یا ضعف بهره وری بخشی از اداره در مقایسه با سایر بخش ها...

ممکن است وضعیت مورد نظر ، در مقایسه با الگوی مطلوب و بهتری که در ذهن اقدام پژوه وجود دارد ، وضعیت مطلوبی نبوده اما در مقایسه با شرایط هم سطح و مشابه کار اقدام پژوه ، وضعیت مشابهی داشته باشد. مانند مدرسه ای که از نظر درسی مشابه مدارس دیگر است اما اقدام پژوه با طرح های ابتکاری بنا دارد آن را ارتقا بخشیده و به وضعیت بهتری تبدیل کند. یا اداره ای که از نظر بهره وری مشابه ادارات دیگر است اما اقدام پژوه قصد دارد بهره وری آن را بالا ببرد.

در مورد اول، مساله محقق یک مشکل تلقی می شود، اما در مورد دوم، مساله را نمی توان یک مشکل نامید.

مساله ها در مقایسه باهم قابل درجه بندی و ارزش گذاری هستند. ضعف توان یادگیری یک دانش آموز از نظر اهمیت با ضعف توان یادگیری چند دانش آموز متفاوت است. بی شک محققى که در رفع مشکل دوم موفق شده است، کار مهم تری انجام داده است.

ضعف بهره وری بخشی از اداره یا سازمان با ضعف بهره وری همه ی اداره یا سازمان متفاوت است و محققى که در رفع مورد دوم موفق شده است به مساله مهم تری پرداخته است

### نمونه ای از یک اقدام پژوهی:

مساله: بی علاقگی دانش آموزان سال اول یک دبیرستان به درس زیست شناسی.

عنوان: افزایش میزان علاقمندی دانش آموزان یک کلاس اول متوسطه (به درس زیست شناسی).

توصیف وضع موجود:

دانش آموزان در نوشتن مطالب، از نظر روحی و جسمی خسته می شدند و گاهی ابراز بی علاقه می کردند. چون این درس دارای اصطلاحات علمی و کلمات مشکل می باشد و از طرف دیگر به دلیل کم سواد و شاید بتوان گفت بی سواد، برخی از دانش آموزان در نوشتن املاي درست کلمات و یا حتی نوشتن کلمات معمولی مشکل داشتند. در کلاس زیست شناسی، تمام نیروی دانش آموزان صرف نوشتن می شد و زمانی برای فکر کردن باقی نمی ماند. حتی وقتی برای پرسش کلاسی نداشتیم. به مرور زمان، این طرز تلقی بین آنها رواج پیدا کرده بود که دیگر کتاب ارزش ندارد. حتی بعضی از دانش آموزان کتاب نمی آورند علت را که می پرسیدم می گفتند جزوه بهتر است در حالی که شکل ها و فرمول ها و پرسش ها و خود آزمایی ها از روی کتاب تدریس و پاسخ داده می شد. وقتی یک اصطلاح علمی به کار برده می شد می گفتند که معادل فارسی آن را بگویم تا بتوانند بنویسند.

### اهمیت و ضرورت تحقیق:

اهمیت و ضرورت تحقیق از مباحثی است که در بیان مساله ذکر می شود و با دلایل زیر، نوشتن آن در گزارش تحقیقی اقدام پژوهی ضروری است:

این بحث یک نوع دفاع از ارزش و اهمیت کاری است که محقق انجام می دهد. اگر محقق بتواند ضرورت و اهمیت تحقیق خود را خیلی عالی بپردازد، مخاطب خود را متقاعد خواهد کرد که کار او خیلی مهم است.

محقق با این بیان، اعلام می کند که اگر این اقدام را صورت ندهد چه زیانهایی خواهد داشت و اگر به آن بپردازد، چه منافی در بر خواهد داشت.

### نمونه اقدام پژوهی:

عنوان: برقراری نظم در یک مدرسه با همکاری دانش آموزان بی نظم

### اهمیت و ضرورت تحقیق:

این مساله برای من اهمیت به سزایی داشت، زیرا نبودن نظم در مدرسه علاوه بر آشفتگی روحی برای معلمان و سایر دانش آموزان باعث می شود که دانش آموزان نتوانند کاملاً حواسشان را برای آموختن جمع نمایند. همین طور نبودن نظم در مدرسه باعث می شود که فضای نامطلوبی از مدرسه و درس و یادگیری در ذهن بچه ها ایجاد شود و شاید این خود عاملی برای بی علاقه‌گی و دلزدگی آنها نسبت به مدرسه گردد.

#### 4-شواهد ۱:

شواهد یک، دنباله بیان مساله است با این تفاوت که در آن، وضعیت موجود که با جملات کلی و توصیفی شرح داده شده است، با اعداد و ارقام و با مدارک و اسناد و دلایل و شواهد عینی و قابل سنجش، نشان داده می شوند.

اگر محقق در بیان مساله به وضعیت درس دانش آموزان پرداخته و ضعف درسی آنها را توصیف کرده است، در شواهد یک، نمرات دقیق آنها را اعلام می کند. حتی اگر بتواند در جدول فراوانی و انواع نمودارها، این اطلاعات را تنظیم و ارائه نماید مطلوب تر خواهد بود. او می تواند اظهار نظر دانش آموزان را در خصوص ضعف درسی خودشان عیناً با جملات و الفاظی که بیان می کنند ثبت کند. حتی اظهار نظر مسوولان مدرسه یا اولیای دانش آموزان یا همکاران قبلی آن کلاس را و...

اگر اقدام پژوهی در بیان مساله، بی رغبتی دانش آموزان یا همکاران نسبت به امری را شرح داده است، در شواهد یک، اعداد و ارقامی که این بی رغبتی را، حداقل به صورت رتبه ای نشان می دهد باید ارائه دهد. به عنوان مثال با توزیع پرسشنامه ای کتبی یا پرسش شفاهی، میزان رغبت آنها را نسبت به امر مورد نظر به دست آورد و دقیقاً گزارش کند. همچنین اظهار نظر آنها را همراه با عین جملات و کلماتی که ذکر می کنند یا ذکر کرده اند، ثبت کند. اهمیت شواهد یک از آن جهت است که اطلاعات و معلومات به دست آمده در بیان مساله را، ملموس، عینی تجربی و قابل ارزیابی ارائه می دهد و با مقایسه ی آن با شواهد ۲ که مربوط به وضعیت مطلوب است، به راحتی تغییرات ایجاد شده قابل سنجش خواهد بود.

#### مثال ۱:

افت تحصیلی یک دانش آموز در درس شیمی پایه اول دبیرستان:

مساله رفع افت تحصیلی یک دانش آموز پایه اول دبیرستان (در درس شیمی) از طریق اصلاح عنوان رفتار گوشه گیری وی

شواهد ۱:

محقق ۴ نوع عادت دانش آموز نامبرده را در مدت ۲ ماه تحت نظر گرفته و به اعداد زیر دست یافته است.

هفته اول		هفته دوم		هفته سوم		هفته چهارم		شرح
مهر	آبان	مهر	آبان	مهر	آبان	مهر	آبان	
-	۱	۱	۲	۱	۱	۲۲	۱	۱- طفره رفتن از پرسش های شفاهی در کلاس
۱	-	۱	-	۲۲	۱	۱۱	۱	۲- عدم تمایل به شرکت در کارهای گروهی کلاس
-	-	۱	-	۱	۱	۲۲	۱	۳- عدم تمایل به کار در آزمایشگاه
-	-	۱	۱	-	-	۱	۱	۴- عدم آمادگی در امتحانات کلاس و کسب نمرات پایین

### شواهد ۱ اطلاعاتی هستند که باید دارای ویژگیهای زیر باشند:

- ۱- مدارک مستند و عینی یا بر مبنای اعداد و ارقام قابل مقایسه باشد.
- ۲- مبتنی بر قضاوت محقق نباشد بلکه به گونه ای باشد که دیگران هم بتوانند به راحتی در مورد آنها قضاوت کنند. اینکه محقق ابراز کند وضع درسی کلاس بد بود، توضیف وضع موجود و قضاوت محقق است. در شواهد یک، نمرات کلاس ارائه می شود تا دیگران بتوانند به راحتی بر ضعف کلاس، داوری کنند و لاقول منظور محقق را از ضعف بدانند.
- ۳- برای اثبات وضع موجود کافی باشد. گزارش ضعف کاری یک واحد از اداره یا سازمان، در طول یک هفته، برای اثبات ضعف کاری مسئولان آن واحد کافی نیست. چون ممکن است در آن شرایط ویژه ای موجود باشد و یا نمرات دوباره امتحان، نشان ضعف درس دانش آموزان یک کلاس یا یک فرد نمی تواند باشد و یا اظهارات یکی دو روزه حتی هفته ای در مورد بی رغبتی کسی یا کسانی نسبت به چیزی، نمی تواند بی رغبتی کلی آنها را توجیه کند.

۴-۵- فقط مساله را باید به اثبات برسانند نه جوانب آن را. در عنوان، بالا بردن توان درسی یک دانش آموز با حل مشکل گوشه گیری او شواهد اگر منحصر به وضعیت رفتاری فرد باشد کافی نیست مساله اصلی در این موضوع، ضعف توان درسی دانش آموز است.

برای نشان دادن بی رغبتی دانش آموزان به یک درس، گزارش نمرات آنها کافی نیست. بلکه قبل از آن باید دلایل و شواهدی مبنی بر بی رغبتی آنان نسبت به درس ارائه شود. از قبیل نتایج تست ها یا سوالات رغبت سنج یا اظهار نظرهای دانش آموزان و...

لازم است بیان شود که در معدودی از کتب و منابع گردآوری اطلاعات با شواهد ۱ هم معنی گرفته شده است اما در اینجا شواهد ۱ به معنای خاص خود که تا کنون تعریف شده است آمده و گردآوری اطلاعات، به منظور ارائه راه حل انجام می پذیرد.

### 5-گردآوری اطلاعات

گردآوری اطلاعات مرحله ای از اقدام پژوهی است که محقق به منظور یافتن یک یا چند راه حل، برای بهبود وضع موجود و تبدیل آن به وضع مطلوب تلاش می کند.

بسیاری اتفاق می افتد که فردی در محیط کاری خود با مساله ای مواجه شده و تمام ابعاد آن را بررسی نموده و شناخته است اما پس از سالها جستجو و مطالعه و فکر، راه حل هایی برای آن پیدا نکرده است. بنابراین گردآوری اطلاعات که به منظور ارائه راه حل انجام می پذیرد ممکن است مدت ها طول بکشد. به محض مواجه شدن محقق یا گروه محققان با مساله، ممکن است راه حل یا راه حل هایی به فکر آنها برسد. اما کسانی که اندیشه عملی دارند به راحتی به راه حل خود تکیه نمی کنند بلکه برای راه حل های بهتر هم جست و جو می کنند.

### محقق در گردآوری اطلاعات باید به نکات زیر توجه کند:

- 1- گردآوری اطلاعات به منظور دست یابی به راه حل یا راه حل های مناسب انجام می پذیرد.
- 2- قبل از هر چیز، علل و عواملی که موجب مساله شده است باید شناسایی شود.
- 3- برای گردآوری اطلاعات از چهار روش مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه و اسناد و مدارک می توان استفاده کرد.

#### - 4 منابع گردآوری اطلاعات عبارتند از:

- خود فرد یا افراد مورد مطالعه

- نزدیکان فرد یا افراد مورد مطالعه

- افراد متخصص در موضوع مورد نظر

- کتابها، نشریات، مجلات، روزنامه ها

- طرح های پژوهشی

- اموری که با مساله در ارتباطند

رایانه

5- محقق در هنگام گردآوری اطلاعات، لازم است در هنگام گردآوری اطلاعات، تمامی فعالیتهای خود را با زمان بندی یادداشت کند. ویژگیهای دقیق منابع را ثبت کند و هیچ عمل یا نکته ای را که با مساله ارتباط دارد، کوچک تلقی نکند.

6- کارهایی را که دیگران در پیرامون یا مرتبط با این کار انجام داده اند حتماً بایستی محقق مطالعه کند.

7- اطلاعات بدست آمده را طبقه بندی کند تا در مورد لزوم، رجوع به هر کدام از آنها آسان باشد و جمع بندی نهایی آنها هم با سهولت انجام پذیرد.

#### روش گردآوری اطلاعات:

اطلاعات مربوط به تشخیص راه حل مساله، با چهار روش قابل دست یابی است.

الف) مشاهده

مشاهده عملی است که در آن محقق برای کشف علل بعضی از امور از قوه ی دید خود استفاده می کند. در مشاهده، حواس پنجگانه با هم و به کمک هم عمل می کنند. ایگونه مشاهده باید هدفمند و با برنامه ویژه انجام پذیرد.

**ب) مصاحبه**

مصاحبه عملی است که در آن محقق، برای کشف علل بعضی امور، از گفت و گو استفاده می کند. این گفت و گو، باید با تدبیر و فکر و تعمق و دقت خاصی از ابتدا طراحی شود تا بتواند با کمترین زمان و با کمترین جملات، بازدهی لازم و کافی داشته باشد.

مصاحبه ی علمی شرایط و ویژگیهایی دارد که در صورت لزوم، افراد علاقمند می توانند شرح تفصیلی آن را در کتاب های روش تحقیق مطالعه کنند.

**ج) پرسشنامه**

پرسشنامه سوال یا سوالات کتبی است که محقق، برای یافتن راه حل مساله از آن استفاده می کند. پرسشنامه انواع مختلف دارد که از همه معروفتر، تقسیم آن به باز پاسخ و بسته پاسخ است.

**در تهیه پرسشنامه به نکات زیر باید توجه کرد:**

1-تهیه پرسشنامه، نیاز به مهارت خاصی دارد، احتمال زیاد است که پاسخ دهنده، بنا به دلایل خاصی پاسخ صحیح را ندهد. محقق باید این دلایل را از قبل پیش بینی کرده و در تهیه ی پرسشنامه آنها را در نظر داشته باشد.

2- در پرسش هایی که جنبه ی قضاوتی دارند، حالات روحی و روانی و حتی فکری افراد در قضاوت می تواند تاثیر بگذارد. در چنین شرایطی، انتظار قضاوت درست از پاسخ گو، گاهی منطقی نیست.

3- از آنجاکه همیشه در پاسخ گویی، احتمال اعمال نظر وجود دارد، اگر از راهی غیر از پرسشنامه می توان اطلاعات به دست آورد بهتر است به جای پرسشنامه به آن مبادرت کرد.

4- اگر پرسش ها سخت و نیازمند فکر کردن باشند و یا پرسشنامه طولانی باشد، پاسخ ها، به ویژه پاسخ سوالات بعد از شماره ۲۱، از اعتبار چندانی برخوردار نخواهد بود. چون پاسخگو به دلیل خستگی بابتی حوصلگی ممکن است بدون فکر و با سرعت آنها را پر کنند.

5- در پرسشنامه، تمام سعی خود را بکنید که کمترین مزاحمت، برای پاسخ گو فراهم شود.

6- در بالای پرسشنامه، ضمن سلام و ارتباط با پاسخ گو و تشکر از او، بطور خیلی خلاصه (حداکثر در ۵ خط)، هدف و منظور از پرسشنامه نوشته شود.

7- پرسشنامه باید تمیز و خوانا باشد.

8- تهیه و اجرای پرسشنامه شرایطی دارد که در کتاب های روش تحقیق به آنها اشاره شده است. محققان اقدام پژوهی، در صورت تمایل به چنین کاری، لازم است با آن آشنایی کامل پیدا کنند.

## د) اسناد و مدارک

مدارک و اسنادی از قبیل عکس، نوارهای صوتی و تصویری، دیسکت ها و سی دی های رایانه ای، کتاب ها، نقاشی ها، نمودارها، یادداشت ها، اماکن، ابزار و وسایل مختلف و ... همه و همه می توانند منبع جمع آوری اطلاعات باشند. به ویژه کتاب ها و طرح های تحقیقاتی، منابع غنی و ارزشمندی هستند که محقق با مطالعه ی آنها می تواند به پاسخ بسیاری از سوالات دست یابد.

## 6- انتخاب راه حل های ممکن

اگر اطلاعات، منطقی و دقیق و متناسب با اهداف تحقیق جمع آوری شده باشد؛ می توان از آن راه حل هایی برای مساله استخراج کرد. اگر جمع آوری اطلاعات به پیش بینی راه حل منجر نشود، باید همچنان ادامه یابد. راه حل هایی که از مجموعه ی اطلاعات به دست می آید باید اطمینان بخش باشند به گونه ای که محقق احتمال نزدیک به یقین بدهد که این راه حل ها برای حل مساله کافی است. اگر چنین احتمالی ندهد، باید همچنان به جمع آوری اطلاعات ادامه دهد.

محقق پس از بررسی و تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات، فهرستی از راه حل ها تنظیم و آنها را در بخش پایانی گردآوری اطلاعات، گزارش می کند.

راه حل گاهی انجام یک عمل موردی است و گاهی انجام مجموعه ای از اعمال گاهی تنها یک راه حل است و گاهی یک طرح و برنامه ی ابتکاری.

## نمونه اقدام پژوهی:

مساله: مشکل پرخاشگری یک دانش آموز

عنوان: حل مشکل پرخاشگری یک دانش آموز) سوم راهنمایی: انتخاب راه حل های ممکن می

تواند به قرار زیر باشد:



به این نتیجه رسیدم که موارد ذیل را باید اجرا کنم: ۱- هرطور شده باید با او رابطه برقرار کنم تا او سفره دلش را برایم باز کند و از این حیث تخلیه شود.

2- زمینه دوست شدنش را با یزدانی که ستاره کلاس بود ولی آرزو داشت با او دوست شود، فراهم کنم تا احساس نکند که کسی مایل نیست؛ با او دوست شود و احساس حقارت نکند.

3- از مربی ورزش و دبیر تاریخ و جغرافیا که رابطه عاطفی با او دارند کمک بگیرم.

4- در شورای معلمان موضوع را مطرح کنم و از همکاران دیگر در این زمینه کمک بگیرم.

۵- با خانواده او به هر طریق ممکن رابطه برقرار کنم؛ چون مطمئناً بخشی از مشکلات او ریشه در خانواده دارد.

### انتخاب، اعتبار بخشی و اجرای راه حل

راه حل، مهم ترین بخش یک اقدام پژوهی است. همه تلاشها و زحمات اقدام پژوهی، بستگی به اعمال یک راه حل موثر دارد. اگر راه حل مناسبی برای مساله ای ابداع یا پیدا نشود، اقدام پژوهی نتیجه نخواهد داد. وجه تمایز اقدام پژوهی با سایر انواع پژوهش ها، در اجرای راه حل به منظور ایجاد تغییر در وضع موجود است.

در اقدام پژوهی، عموماً راه حل ها ابتکاری و حاصل دقت نظر و ذکاوت محقق در کار اقدامی خود می باشد.

راه حلی که منجر به تغییر در وضع موجود شده است، نسخه ی گرانبهایی است که حاصل تجارب، مطالعات، دقت نظر و مهارت کاری اقدام پژوهان می باشد و به دو دلیل دارای ارزش و اهمیت فوق العاده است.

دلیل اول، اندوخته های علمی، تجربی و فکری اقدام پژوهی یا اقدام پژوهان است که پشتوانه ی این عمل موفق بوده و بدون تردید این پشتوانه، سرچشمه ی راه حل موفق برای مساله ی مورد نظر و بلکه راه حل های موفق برای مساله هایی است که چه بسا هر بار به نحوی خودنمایی کند.

دلیل دوم، اعتبار بالایی است که از طریق ایجاد تغییر در وضع موجود به دست آورده است. به معنای دیگر، نسخه ی کم نظیری است که در همه ی موارد مشابه، کارایی و شفاف بخشی دارد. چرا که اثر

موفقیت آمیزی که یکبار توانسته است آن گونه خود را نشان دهد، اعتبار کارایی آن را با درصد احتمال بالا، به اثبات رسانده است. و اگر در شرایطی نتواند کارایی خود را مجدداً نشان دهد، ابتدا باید شرایط موجود را بررسی کرد تا معلوم شود؛ این شرایط، با وضعیتی که در آن راه حل، جواب داده بود، چه تفاوتی دارد.

میزان موفقیت و تغییری که در وضعیت موجود حاصل می شود، بستگی به قدرت و توان اثربخشی راه حل دارد و اثربخشی راه حل، بستگی به جوانب لازم برای تدارک یک برنامه ی منظم و صحیح در اجرای اقدام پژوهی دارد و این امر نیز مرهون دقت، درایت، مهارت و هوشمندی اقدام پژوهی یا اقدام پژوهان می باشد.

اگر مراحل اقدام پژوهی تا بررسی و استخراج راه حل ممکن برای ایجاد تغییر، درست رعایت شده باشد، محقق، راه حل هایی در اختیار دارد که با تکیه به آنها امید فراوانی به ایجاد تغییر در او پدید آمده است. این راه حل ها یا به طور مستقیم از منابع به دست آمده و یا با بررسی و مطالعه و تجزیه و تحلیل منابع، ذهن محقق به ابداع آن هدایت شده است.

### انتخاب راه حل

مرحله انتخاب راه حل، بخشی از اقدام پژوهی است که در آن محقق از بین راه حل هایی که فهرست کرده است، بعضی را باید با دلایل و توجیه کافی انتخاب و بعضی را کنار بگذارد. اگر راه حل بدست آمده تنها یک عمل موردی است، در گزارش اقدام پژوهی، کافی است دلایل اثربخشی این عمل را، به استناد منابعی که در جمع آوری اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته و یا استدلال هایی که خود او دارد، در گزارش خود بیاورد.

اگر راه حل مجموعه ای از اعمال است که در عرض هم یا در طول هم باید اجرا شوند، در گزارش اقدام پژوهی، باید دلایل کافی مبنی بر انتخاب هر عمل و علت طولی یا عرضی بودن آنها را توضیح دهد. احتمالاً محقق، در بخش پایانی گردآوری اطلاعات، چند مجموعه ی عمل را برای تغییر وضع موجود شناسایی کرده است که در این صورت باید علت حذف آنها و اجرای یک مورد را تشریح نماید و اگر تعداد عمل بیشتری برای یک مجموعه ی عمل در نظر داشته است، باید علت حذف بعضی از آنها و نگه داشتن بعضی دیگر را ذکر نماید.

برای روشن شدن مطلب، موارد بالا با مثال توضیح داده می شود.

علت اینکه دلایل نامبرده باید در گزارش اقدام پژوهی آورده شود آن است که محققان دیگری که در آینده، این کار اقدام پژوهی را مطالعه خواهند کرد، یا دلیل کافی برای عدم تکرار آنها در اختیار داشته باشند و یا لاقلاً با خواندن علت های نوشته شده، بتوانند به نقد و بررسی آن بپردازند؛ به این دلیل که اگر دلایل قوی تری داشتند، به استناد آن دلایل، در فرایند عمل محقق قبلی دخالت نمایند.

مثال:

مساله: ضعف توان یادگیری مفاهیم و اصطلاحات و نقشه جغرافیایی ایران در یک کلاس عنوان:  
افزایش توان یادگیری مفاهیم و اصطلاحات و نقشه جغرافیایی ایران در یک کلاس (چهارم ابتدایی)  
انتخاب راه حل می تواند به قرار ذیل باشد:

از این چهار راه حلی که بدست آمد، اولی دارای هزینه زیاد و اجرای آن مشکل بود، راه حل «دوم»، ماهی یکبار ممکن بود و اثر بخشی آن چندان اطمینان بخش به نظر نمی رسید. راه حل سوم به دلیل امکانات ضعیفی که در مدرسه داریم ممکن نبود. اما راه حل چهارم که به نحوی «همه دانش آموزان را به تلاش و تکاپو و فعالیت و امی دارد، مناسب تر به نظر رسید

### -17 اعتبار بخشی راه حل

اعتبار بخشی راه حل، یعنی انجام فعالیتی که در طی آن، محقق در اثربخشی راه حلی که انتخاب کرده است اطمینان حاصل کند، به بیانی دیگر بیان دلایل انتخاب و استناد به منابع مختلف جهت تایید راه حل های انتخابی را اعتبار بخشی راه حل گویند.

**اطمینان لازم به روش اثربخشی راه حل از سه طریق بدست می آید:**

الف توسط خود اقدام پژوه، به این صورت که او بدون اینکه آن را به کسی نشان دهد و نظر خواهی کند، مطمئن می شود که اثربخشی خواهد داشت.

ب با ارائه آن به صاحب نظران و اهل نظر و تجربه .

پ پیاده کردن محدود و مقطعی و مشاهده نتیجه آن .

توصیه می شود که محقق سعی کند همیشه برای ارزیابی راه حلی که به نظرش می رسد از صاحب نظران و اهل علم و تجربه استفاده نماید و اطمینان زیادی به موفقیت آن نداشته باشد مگر پس از ارزیابی توسط اهل فن.

در هر صورت، اعتبار بخشی راه حل بستگی به احساسی دارد که محقق در وجود خود می یابد. تا مطمئن نشود که راه حل اثر مثبت خواهد داشت، نباید آن را اجرا کند. چون ممکن است نه تنها دارای اثر بخشی نباشد بلکه تاثیر منفی به جا گذاشته و محیط کاری را دچار ضرر و زیان بکند. به ویژه اگر عمل اقدام پژوهی، با روحیه و شخصیت افراد ارتباط دارد، باید احتیاط را به حداکثر رسانده و هر اقدامی را پس از اعتبار بخشی عملی سازد.

در نوع دوم از اعتبار بخشی، محقق با ارائه راه حل یا راه حل های خود به صاحب نظران، اهل علم و فن، آنها را به نقد و انتقاد و بررسی گذاشته و نظرات مفید را پذیرفته و بر مبنای آن به تغییر و تصحیح راه حل خود می پردازد.

گاهی راه حل پیش بینی شده را با اجرا کردن در مقطع زمانی یا مکانی کوچک تر می توان آزمایش کرد. مثلاً محقق در راه حل های خود به اینجا رسیده است که دادن تکلیف خانگی به دانش آموزان، کلاسی را از مشکل و مساله به خصوص که آنها دچار هستند، نجات خواهد داد. با توجه به اینکه صاحب نظران فراوانی هستند که در اثربخشی تکالیف خانگی تردید وارد کرده اند، محقق باید ابتدا یک یا دو دانش آموز را با دادن تکلیف خانگی آزمون کرده و اثرات آن را ملاحظه کند. اگر مثبت بود در مورد همه ی کلاس اجرا نماید.

### **اثرات اعتبار بخشی عبارتند از:**

- 1- ایجاد اطمینان از اثربخشی راه حل برای محقق.
- 2- افزایش روحیه ی محقق در ادامه ی کار.
- 3- افزایش حس مشارکت ما بین همکاران، به خصوص اگر برای نظرخواهی از همکاران کمک گرفته شود.
- 4- پیش گیری از ضررهای احتمالی.
- 5- کاهش هزینه ی اجرا، چه از نظر مادی چه معنوی

## ۱۸- اجرای راه حل

قبل از اجرای راه حل ، محقق، باید با نکات زیر توجه کند:

الف) برای اجرای راه حل، به صورت دقیق برنامه ریزی کند. اجرا و ابعاد کار را شناسایی و فهرستی از آنها تهیه نماید و به ترتیب برای هر کدام ، زمان و موقعیت ویژه ای را پیش بینی کند.

ب) شناسایی همکاران و هماهنگی با آنان

اقدام پژوه، ممکن است یک نفر یا یک گروه باشد. در هر صورت نیاز به همکاری دیگران هست. همکاران که به احتمال زیاد، همکاران شغلی یا از مقامات مافوق هستند، باید شناسایی شده و هماهنگی لازم با آنان صورت پذیرد.

نحوه همکاری باید به گونه ای طراحی شود ، که همه ی همکاران، تحقیق را متعلق به خود و در نتیجه ی آن خود را سهیم بدانند، در کسی یا کسانی این تصور پدیدار نشود که کار متعلق به آن محقق یا محققان است و بقیه برای ایشان کار می کنند.

پ) پیش بینی های جدی در مورد حفظ حرمت و شان افراد؛ اعم از کسانی که مورد تحقیق قرار دارند یا آنها که در ارتباط با اجرای آن خواهند بود.

کسانی که مورد تحقیق هستند، کسانی می باشند که مساله و مشکل یا با خود آنهاست، یا با

آنان ارتباط دارد. چنین کسانی نسبت به برخوردی که با آنان می شود حساس و دقیق هستند.

اگر محقق، از نظر شغلی هم ردیف آنهاست، هرگز خود را نباید برتر از آنان تصور کند و یا به گونه ای عمل نماید که این شبهه پیش بیاید که آنان سوژه اقدام پژوه یا اقدام پژوهان محسوب می شوند . این ویژگی را حتی در صورتی که از نظر شغلی برتر از آنها باشند هم نباید ابراز کنند.

ت) آمادگی برای ثبت و یادداشت همه مراحل اجرایی راه حل ، با همه جزئیات و ریزه کاری ها .

اقدام پژوهان، نه تنها همه ی مراحل و جزئیات راه حل، بلکه همه ی مراحل و جزئیات اقدام پژوهی را از ابتدا تا انتها باید یادداشت کنند . همه ی اقدامات را براساس زمان، مکان و موقعیت باید به خاطر سپرده و در زمان خاصی یادداشت نمایند. بهترین زمان برای این یادداشت ها، آخر هر روز یا ساعتی

قبل از خواب شبانهگاهی است. یادداشت های هر روز شایسته نیست تا روز بعد به تاخیر بیافتد . ساعات بین روز و یادداشت های متعدد در بین روز هم پسندیده است.

### یادداشت جزئیات راه حل به منظور موارد زیر انجام می پذیرد:

- 1- فرصتی به دست می آید تا در صورت لزوم ، محققان ، کارهای انجام شده را مرور کرده و آنها را ارزیابی کنند.
- 2 - گاهی اقدام پژوهان با موانعی برخورد می کنند که مسیر حرکت را سد یا کند می کند علت آن را ممکن است ندانند اما اگر یادداشت ها را مرور کنند به علت یا سرخ مشکل دست پیدا می کنند.
- 3 - مرور یادداشت ها، موجب اصلاح عمل می شود. انسان در هنگام فعالیت کمتر عیب خود را متوجه می شود. اگر یک کشتی گیر فیلم بازی خود را تماشا کند به اشتباهاتی که در هنگام کشتی مرتکب شده است تاسف می خورد و در دفعات بعدی از تکرار آنها خودداری می کند. یادداشت ها ، اگر هرچند روز یک بار مرور شوند، آینه ای هستند برای انعکاس عیب ها و نقص ها و حتی نقاط قوت.
- 4 - مرور یادداشت ها موجب می شود محققان از تکرار کارها خودداری کنند و حرکت کاری را به طور مستقیم رو به جلو در پیش بگیرند . معمولاً در کارهای روزمره، بسیاری از نیروها، صرف برگشت به اصل کار از حواشی می شود. یک نویسنده اگر بدون مرور یادداشت روز قبل ، به دنباله ی یادداشت بپردازد، احتمال دور شدن از اصل موضوع برایش زیاد خواهد بود. اقدام پژوهان شایسته است هر روز به آخرین کارهایی که روز قبل انجام داده و در یادداشت ثبت کرده اند نگاه کنند تا فعالیت روز جدیدشان، درست در راستای فعالیت قبلی باشد.
- 5 - یادداشت ها، به تنظیم دقیق و علمی گزارش اقدام پژوهی می انجامند، بدون یادداشت جزئیات کارها، نمی توان برای اقدام پژوهی ، گزارش علمی تهیه کرد.
- ث) در هر محل و گروه یا سازمان ، افرادی هستند که بیش از دیگران دارای نفوذ هستند . مناسب است اقدام پژوه پیش از آغاز تحقیق این افراد را شناسایی کند، چرا که این افراد می توانند هم خودشان اطلاعات مناسبی در اختیار ما بگذارند و هم تسهیلات لازم برای پیشرفت پژوهشی را فراهم سازند.

ج) پیش بینی در خصوص تامین منابع مالی اقدام پژوهی ، گاهی هزینه های زیادی را طلب می کند؛ تا جای که بدون آن، اجرای اقدام پژوهی ، به ویژه اجرای راه حل ، ممکن نخواهد بود. اقدام پژوهان ، قبل از مواجهه با مشکل جدید که به ادامه ی کار آنها ممکن است آسیب برساند، باید منابع و راه های تامین هزینه ها را پیش بینی نمایند.

چ) بهتر آن است تلاش کنید از همان آغاز کار، گروهی از افراد را به عنوان داور و منتقد کار خودتان در نظر بگیرید تا به جای ارزیابی یا داوری در پایان کار شما ، پا به پای پیشرفت کارتان ، از نظرها و داوری های آنان نیز مطلع شوید.

### اهمیت و اعتبار اجرای راه حل

راه حلی که دارای شرایط زیر است از اهمیت و اعتبار بالاتری برخوردار است:

1- ابتکاری است: به این معنا که با تشخیص مصالح و موقعیت و شرایط موجود توسط اقدام پژوهان عملی شده است. عیناً از روشی که دیگران اجرا کرده اند، تقلید نشده است.

2- مشارکتی است: در انجام آن، افراد بیشتری مشارکت کرده اند و در نقد و ارزیابی و طراحی و پیگیری آن، نفرات بیشتری اقدام نموده اند.

3- آسان است: به این معنا که عوامل مورد مطالعه، فراوان، پیچیده و متناقض نبوده اند. هرچه روابط عوامل محدودتری مورد مطالعه و تحقیق قرار گیرد، تحقیق، ساده و آسان خواهد بود. از ویژگیهای اقدام پژوهی هم، سادگی و آسانی است.

4- انعطاف گر است: تحقیقی که در آن اقدام پژوهان ، از روحیه ی انعطاف گری بیشتری برخوردار بوده و نرمش لازم را در شرایط خاصی از خود بروز داده اند، از اعتبار بالایی برخوردار است.

5- شان و حرمت افراد حفظ شده است: در تحقیقی که صمیمیت ، همدلی، احترام متقابل و رعایت شئون شخصی و اجتماعی در آن بیشتر به چشم می خورد، می توان انتظار موفقیت بیشتری داشت. چون صفات مخالف آنچه در بالا آمد، موجب مقاومت ، عکس العمل و کدورت خاطر می شود. در چنین شرایطی ممکن است در ظاهر تغییری به نظر برسد، اما با رفع فضای تحقیق، احتمال به هم

خوردن وضع مطلوب و برگشت به وضعیت قبلی وجود دارد. حتی گاهی فضای اخلاقی نامطلوب که در هنگام اجرای راه حل حاکم می شود، موجب بدتر شدن وضعیت از حالت قبل تر می شود.

### راه حل، از چهار طریق پدید می آید:

1- از اطلاعات گردآوری شده استخراج می شود.

2- از اطلاعات گردآوری شده استنباط می شود.

3- توسط اقدام پژوهان ابداع می شود.

4- از موارد مشابهی که در جایی اجرا شده برداشت و متناسب با وضعیت و شرایط موجود (محیط کاری اقدام پژوهان) اصلاح می شود

**نکاتی که پس از اتمام اجرای راه حل باید مورد توجه قرار دهید:**

این نکات عبارتند از:

1- تدوین و یادداشت مرحله ی بعدی اقدام پژوهی (نتیجه گیری) آغاز شود: در ثبت و یادداشت موارد، از افشای اسرار دیگران به طور جدی باید خودداری کنید.

2- اگر نام یا گزارش یا اطلاعاتی از کسی یا کسانی باید آورده شود بدون اجازه ی آنان نباید این کار صورت پذیرد.

3- اگر از کسی یا کسانی یا منبعی نقل قول شود، با حفظ امانت، آن در داخل گیومه قرار داده شود و نام آنها و منبع مورد نظر نشانی شود.

4- پس از اتمام اقدام پژوهی هم، کار نباید تمام شده تلقی شود. اولاً آثار تغییری که ایجاد شده، همچنان ادامه خواهد یافت و ثانیاً محقق یا محققان با دقت و ارزیابی های در وضع مطلوب، به احتمال زیاد، به فکر تبدیل آن به وضع مطلوب تری خواهند افتاد. در این صورت وضع مطلوب قبلی، وضع موجود خواهد بود و اقدام پژوهی ادامه خواهد یافت. ادامه کار را می توان دنباله ی اقدام پژوهی قبلی قرار داد یا با پایان آن، اقدام پژوهی جدیدی را شروع کرد.

چهار نکته ی مهم درباره ی اجرای راه حل:



**درباره ی اجرای راه حل، چهار نکته ی مهمی که باید مدنظر داشت عبارتند از:**

الف) مهم ترین بخش اقدام پژوهی، همین مرحله است؛ چون نتیجه ای که از یک اقدام پژوهی انتظار می رود، بدون انجام این مرحله ممکن نخواهد بود. بعلاوه تغییری که در وضع موجود ایجاد می شود با انجام گرفتن همین مرحله ممکن خواهد بود. سایر بخش ها و مراحل اقدام پژوهی، به اعتبار همین مرحله شکل می گیرد.

ب) نباید تصور کرد که تنها با داشتن راه حل می توان اقدام پژوهی کرد؛ بلکه برخورد با مساله، خود آغاز کار اقدام پژوهی است. یک اقدام پژوهی، به محض تشخیص مساله، می تواند به تبیین و توصیف وضع موجود پرداخته و در تدوین مقدمه و بیان مساله و شواهد ۱، تلاش نماید.

پ) نباید انتظار داشت که راه حل بلافاصله پس از تدوین مراحل فوق به فکر خطور کند. بلکه این فاصله ی بین تشخیص مساله تا کشف راه حل مناسب، گاهی ممکن است سال ها طول بکشد، در عین حال ممکن است بلافاصله پس از تدوین شواهد ۱ هم پیدا شود.

ت) اقدام پژوهی، در تنظیم گزارش علمی، به اجرای راه حل، دقیق تر و مشروح تر باید پردازد. ثبت همه جزئیات را مدنظر داشته و از درج هیچ نکته ای خودداری نکند؛ چون این بخش از کار است که ممکن است مورد استفاده عملی سایر محققان و علاقه مندان و همکاران او قرار گیرد.

**۹- نتیجه گیری، شواهد ۲****نتیجه گیری**

نتیجه گیری، بیان رفع مساله است. در بیان مساله، محقق به شرح و توضیح ابعاد و زوایای مختلف مساله ای که با آن برخورد نموده است می پردازد. به عبارت دیگر وضع موجود را که قصد تغییر دارد، توصیف می کند در حالیکه در نتیجه گیری، محقق به شرح و توضیح ابعاد و زوایای وضعیتی که با تلاش او و همکارانش به وجود آمده است می پردازد. بعبارت دیگر، وضع مطلوب را توصیف می کند. محقق یا محققان اقدام پژوهی، پس از مشاهده ی مساله بر اجرای راه حل، به بیان دیگر به رفع مشکل می پردازند، اما اگر تغییر حاصله را تبیین نکنند و به شرح ابعاد آن نپردازند، نتیجه ی کارشان، هم برای مخاطبان و هم خودشان، مبهم و نامشخص خواهد بود و چنین عملی، نمی توانند یک عمل علمی و پژوهشی باشد.

در نتیجه گیری مشخص می شود که وضع موجود بهبود یافته ، یا مساله رفع شده است. آنچه در نتیجه گیری مهم است، ایجاد تغییر در جهت مطلوب است. درست است که هرچه مقدار تغییر بیشتر باشد و وضع مطلوب دلخواه تر باشد، اقدام پژوهی جالب تر به نظر می رسد، اما اعتبار اصلی اقدام پژوهی در تغییری است که در جهت بهبودی حاصل می شود نه مقدار این تغییر.

### در نتیجه گیری به نکات زیر باید توجه کرد:

الف) توصیف دقیق وضع مطلوب، با همه ی زوایا و ابعاد و جهات، به گونه ای که خواننده ی گزارش یا شنوده ی آن کاملاً قانع شود که وضع موجود تغییر یافته و به وضعیت بهتری تبدیل شده است.

ب) در هنگام توصیف وضع مطلوب، اشاره هایی هم در همان بعد به وضع موجود (وضع نامطلوب) بشود تا گزارش هر جزء ، ملموس تر و عینی تر ارائه شود.

پ) در همین خصوص، به نتایج کار محققان دیگر هم اشاره شود و تا جایی که ممکن است، به گزارش فعالیت آنها هم ، با توجه به تغییراتی که ایجاد کرده اند و نتایجی که به دست آورده اند، پرداخته شود.

ت) سعی شود، با عنایت به بخش توصیف وضع موجود، در مقابل هر وضعیتی که از آن گزارش شده است، وضعیتی هم از وضع مطلوب گزارش شود.

ث) سعی شود در ساخت و ترکیب جملات از اغراق و زیاده روی دوری شود. همچنین تلاش گردد از جملاتی که وضع مطلوب را ضعیف تر از آنچه که هست نشان می دهند خودداری شود.

## شواهد ۲

شواهد دو، دنباله ی نتیجه گیری است با این تفاوت که در آن ، وضعیت مطلوب که با جملات کلی و توصیفی شرح داده شده است، با اعداد و ارقام و با مدارک و اسناد و دلایل و شواهد عینی و مستند و قابل سنجش، نشان داده می شود.

نسبت شواهد ۲ به نتیجه گیری، مانند نسبت شواهد ۱ به بیان مساله است. در شواهد، اعم از یک و دو ، عموماً از فعل هایی با زمان گذشته ساده استفاده می شود، همان گونه که در بیان مساله و نتیجه گیری، از فعل هایی با زمان گذشته ی استمراری یا حال ساده استفاده می شود.

در حقیقت شواهد ۲ بخشی از نتیجه گیری و نتیجه گیری همان توصیف وضع مطلوب است؛ همان طور که شواهد ۱، دنباله ی بیان مساله یا توصیف وضع موجود بود؛ با این تفاوت که در شواهد ۲، اطلاعاتی که داده می شود، یا به صورت اعداد و ارقام قابل اندازه گیری و قابل مقایسه است و یا به صورت اسناد، مدارک، شواهد عینی و ملموس و یا نقل قول های مستقیم می باشد.

اهمیت شواهد ۲، در اطلاعاتی است که در خصوص وضعیت مطلوب ارائه می دهد. هر چه این اطلاعات، دقیق تر و جزئی تر باشد، واقعیت ها را عینی تر و ملموس تر نشان خواهند داد.

گزارش شواهد ۲ بهتر است به گونه ای تنظیم شود که اطلاعات آن، قابل تطبیق و قابل مقایسه با شواهد ۱ باشد. به عبارت دیگر اطلاعاتی که در آن در شواهد ۲ ارائه می شود، بهتر است با اطلاعاتی که در شواهد ۱ ارائه می شود سنخیت داشته باشد. بعنوان مثال، اگر در شواهد ۱، نمرات درسی دانش آموزان یک کلاس در درس شیمی بصورت جدول یا نمودار نشان داده شده اند، در شواهد ۲ نیز، نمرات درسی آنها در همان درس و بصورت جدول یا نمودار نشان داده شوند تا مخاطب، براحتی بتواند، دو وضعیت موجود و مطلوب را با استفاده از اطلاعات شواهد ۱ و ۲ مقایسه کند.

### 10- پیشنهادها و بخش پایانی

پیشنهادها:

شواهد ۲، به منزله ی آخرین مرحله ی گزارش کاری است که توسط اقدام پژوهی یا اقدام پژوهان انجام گرفته است و استفاده از این کار علمی، برای علاقمندان، تا همین مرحله نیز، ممکن و مقدور می باشد. اما به دلیل ارتباط نزدیکی که اقدام پژوهی، با مساله خود داشته و لمس فرایند تغییر و انس به اجزای کاری خود، برای دیگر علاقمندان به ایجاد تغییر مشابه، می تواند پیشنهادها و راه کارهای ارشادی خوبی داشته باشد. در واقع محقق

یک کار اقدام پژوهی، در کار خود، موفق، مجرب و متخصص محسوب می شود و هر سخنی از او در این زمینه، می تواند سندی ارزشمند برای دیگران باشد.

اقدام پژوهی، یک تحقیق کاربردی است، به همین دلیل محقق اقدام پژوهی برای دیگران می تواند راه کارهایی را توصیه کند که ناشی از زحمات موفقیت آمیزی است که متحمل شده است.

پیشنهادها، عبارتند از راه کارهایی که اقدام پژوهی، برای انجام کار مشابه توسط دیگران، به آنان توصیه می کند و یا رهنمودهایی که به مخاطبان خود سفارش می کند تا در بهبود وضع موجود کاری، اثرگذار باشد. پیشنهادها باید در چارچوب کار انجام گرفته باشد و یا به گونه ای با آن ارتباط داشته باشد.

### بخش پایانی:

بدیهی است که بخش پایانی گزارش نهایی اقدام پژوهی، اعلام منابع و ماخذی است که محقق از آنها، در تنظیم و تدوین و انجام کار علمی خود استفاده کرده است. اگرچه یک معلم به دلیل روحیه پویا و علمی که دارد همیشه باید در حال مطالعه و بهره گیری از منابع مختلف علمی باشد، اما منابعی که او در انجام اقدام پژوهی، هدایت و راهنمایی کرده اند، یا به نحوی از آنها استفاده کرده است، باید در پایان گزارش نهایی ذکر شود.

در تحقیقات دانشگاهی، در بخش پیشینه و ادبیات تحقیق، محقق بیشترین استفاده را از منابع و ماخذ به عمل آورده و فهرست طولانی از آنها را ثبت می کند، ضمن اینکه در همه بخش های کار علمی خود ممکن است از منابع و ماخذ مختلف استفاده کند، اما در اقدام پژوهی، محقق بیشترین استفاده را از منابع و ماخذ، در بخش مقدمه (توضیح کلی در مورد مساله) و جمع آوری اطلاعات (برای ارائه راه حل) بعمل می آورد. ضمن اینکه در همه ی بخش ها و مراحل نیز ممکن است از آنها استفاده و فهرست آنها را تنظیم نماید. در بخش پیوست ها، مواردی از مدارک و اسناد و شواهد که در بخشهای میانی گزارش، زائد به نظر می رسد و یا در آنها به عنوان نمونه آورده شده، ضمیمه می شود.

### ۱۱- پیوستها:

در این مرحله اگر جدول یا نمودارهایی دارید در این قسمت آورده می شود با ذکر منبع.

### ۱۲- منابع:

در این قسمت منابعی را که در کلیه مراحل تحقیق از آن استفاده کرده اید می آورید.

معمولاً منابع را طبق شیوه ای مشخص می نویسند، این شیوه به شرح زیر است :

نام خانوادگی، نام، سال، عنوان کتاب، نا مترجم، ناشر، محل نشر، نوبت چاپ، شماره جلد  
مثال ۱: ولف، ریچارد، ۱۳۷۱، "ارزشیابی آموزشی"، ترجمه علیرضا کیامنش، مرکز دانشگاهی، تهران،

چاپ اول

اگر کتابی دو مترجم داشته باشد هر دو را مینویسیم ولی اگر بیش از دو مترجم داشت اول را می  
نویسیم و کلمه همکاران را اضافه می کنیم.